

Даниляк Р. П., студентка,
Інститут кримінальної юстиції,
Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса
Науковий керівник: Степаненко О. В., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

За ступенем суворості кримінальна відповідальність перебуває на вершині ієрархії серед видів юридичної відповідальності, які застосовуються державою до осіб, що вчинили правопорушення. Водночас кримінальне законодавство України передбачає можливість звільнення осіб, що вчинили злочини, від цього найсуворішого виду юридичної відповідальності.

Під юрисдикцію інституту звільнення від кримінальної відповідальності підпадають і особи, які здійснили незаконне заволодіння транспортним засобом. У ч. 4 ст. 289 «Незаконне заволодіння транспортним засобом» КК України зазначається. За наявності всіх зазначених у ч. 4 ст. 289 КК України умов, суд зобов'язаний звільнити особу від кримінальної відповідальності. Проте чи є такі умови достатньо обґрунтованими? Для з'ясування даного факту, розглянемо їх.

Першою умовою є те, що винний повинен вчинити заволодіння транспортним засобом вперше. Можна зазначити, що в даному випадку законом не встановлено конкретного визначення особи, яка може вважатись такою, що вчинила злочин, передбачений ст. 289 КК України, вперше, через що, можна зробити висновок, що застосуванню ч. 4 ст. 289 КК не перешкоджає вчинення винним перед або після незаконного заволодіння транспортним засобом якого-небудь іншого злочину (наприклад, крадіжки, грабежу, хуліганства тощо) [1, с. 112]. В свою чергу, відсутність певних обмежень та в деякій мірі занадто довірливе відношення до такої особи, призводить до того, що цілі покарання не досягаються, а такі особи знову вчиняють злочин, при цьому попередньо вчинений злочин за який особу звільнення від кримінальної відповідальності немає абсолютно ніяких правових наслідків для такої особи.

Крім того, погоджуємось з В. В. Ємельяненко, який вказує, що навряд чи можна визнати правильним рішення, яким звільняють від кримінальної відповідальності осіб, які раніше вже звільнялися від кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння

транспортним засобом з цієї підстави та через певний проміжок часу знову вчинили цей злочин. У подібних випадках, коли очевидні антисоціальні установки особи, створюється ілюзія безкарності винних, що перешкоджає запобіганню вчинення нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Тому застосовувати повторно до таких осіб положення ч. 4 ст. 289 КК України недоцільно, що необхідно закріпити у відповідній нормі [1, с. 112].

Щодо другої умови, а саме: особа звільняється від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 289 КК, якщо такий злочин був вчинений без застосування насильства до потерпілого чи погрозою до застосування такого насильства, то в даному випадку законодавець також не зазначає, яким саме насильством не може супроводжуватись цей злочин, та не розкриває його змісту. Під «насильством» законодавець має на увазі фізичне насильство, а саме - небезпечне й таке, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого. Говорячи ж про погрозу застосування «такого» насильства, відповідно, мається на увазі погроза застосування фізичного насильства (кваліфікуючі ознаки частин 2 і 3 ст. 289 КК) [1, с. 112]. Тому зміст даної умови необхідно доповнити вказівкою на фізичний характер насильства.

Підставою звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення даного злочину також є добровільна заява особи про це правоохоронним органам. Виходячи з цього законом не зазначено яку заяву слід вважати добровільною, та коли саме, винний має її пред'явити. Наприклад, на думку Ю. В. Бауліна, добровільною слід вважати тільки таку заяву, яку винний зробив до того, як про факт вчинення ним злочину стало відомо правоохоронним органам. Тому, в даному випадку, необхідно законодавчо удосконалити дану умову, та вказати конкретний період часу, протягом якого особа, яка скоїла злочин може звернутися до правоохоронних органів з добровільною заявою [2].

Останньою умовою законодавець визнає повернення транспортного засобу власнику та повне відшкодування завданих збитків. Виникають випадки, коли за певних умов, винний не може повернути транспортний засіб власнику, оскільки він може бути пошкоджений або ж такий, що втратив свою цінність, та не підлягає поверненню. Тому дану умову доцільно було б доповнити можливістю вибору альтернативних варіантів поведінки винного. Наприклад, якщо буде доведено, що транспортний засіб повернути неможливо, є можливість відшкодувати повну його вартість, або ж певну частину.

Підсумовуючи, слід зазначити, що наявність в кримінальному законі інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності свідчить про те, що покарання не є єдиним способом впливу на особу, яка визнана винною у вчиненні злочину. Адже коли цілі покарання і завдання кримінального законодавства можуть бути досягнуті (або вже досягнуті) без застосування кримінально-правового примусу, притягнення особи до кримінальної відповідальності буде недоцільним. Поряд з цим, положення кримінального закону в частині звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які здійснили незаконне заволодіння транспортним засобом потребують законодавчого удосконалення, що в свою чергу матиме важливе значення для їх належного застосування та виконання даними нормами свого призначення.

Література

1. Ємельяненко В. В. Проблеми встановлення віку кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом / В. В. Ємельяненко // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 111-117 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08evvztz.pdf>

2. Кримінальний кодекс України: наук.- практ. комент. / Баулін Ю. В., Борисов В. І., Гавриш С. Б. та ін.; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х.: Одиссей, 2006. – 1007 с.

УДК 343.2/.7:347.8(043.2)

Демченко Ю. О., Капустяк І. О., студентки,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Малярчук Н. В., к.ю.н.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ВИКОРИСТАННЯ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ

Важливим значенням для авіації завжди залишається питання організації використання повітряного простору, від якого безпосередньо залежить діяльність авіаційного транспорту. Відповідно до ст. 1 Повітряного кодексу України, повітряний простір – це частина повітряної сфери, розташована над суходолом і водною територією України, у тому числі над її територіальними водами (територіальним морем), і обмежена вертикальною поверхнею, що проходить по лінії державного кордону України.